

ONDIJK
/PUNT

BARRY SMIT

ONDIJK
/ PUNT

ROMANS

Lebowski Publishers, Amsterdam 2017

© Barry Smit, 2017
© Lebowski Publishers, Amsterdam 2017
Omslagontwerp: Riesenkind
Auteursfoto: Jan Willem Kaldenbach
Omslagbeeld: © Imageselect
Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 3923 0
ISBN 978 90 488 3924 7 (e-book)
NUR 301

www.lebowskipublishers.nl
www.overamstel.com

OVERAMSTEL
uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ONDIJK

1.

De zes kilometer lange tunnel van stammen en takken was voor Rob van Zee een poort naar huis. Rechts lag de lichtgroene vlakke van de Beemster, met eilandjes van donkerder groen rond enkele boerderijen, en aan de horizon een volgende rij essen en de kerktorens van De Rijp. Links lag ook weiland, maar daar golfde het na een paar honderd meter omhoog – en niet omdat hij die ochtend iets meer had gerookt dan gebruikelijk. De verhoogde horizon was de dijk langs het Noordhollandsch Kanaal. Kort voor het einde van de weg passeerde Zee, zoals hij meestal werd genoemd, zijn bestemming, het gehucht Ondijk, waar hij veertig jaar eerder was geboren. Hij naderde een T-splitsing, reed sneller dan hij dacht en moest nog flink op de rem voor hij zijn moeders oude Volvo linksaf kon sturen. Hij passeerde de doodlopende Onderweg, die benedendijks parallel aan de Bovenweg liep, en draaide in slow motion de dijk op. Hij reed stapvoets langs huizen die met hun voorgevel aan de weg langs het kanaal stonden. Geen mens te bekennen. Tussen de huizen door zag hij de bebouwing aan de andere kant van de Onderweg: een tuinderij, een melkveebedrijf en een verwaarloosde, leegstaande stolp die al een eeuwigheid in elkaar leek te zakken. Aan het einde van de Onderweg, geflankeerd door rijen hoge bomen, lag de Ondijker vermaning, een in onbruik geraakt torenloos kerkgebouwtje dat slecht werd onderhouden. Dit was het laagst gelegen deel van de Beemster, een drassige hoek waar mensen alleen kwamen als ze er echt moesten zijn. Zee parkeerde de auto op een strook gras tussen de weg en het riet, naast de vermolmde

steiger waar vroeger zijn vader zo vaak op brasem zat te vissen. Soms 's morgens een uurtje voor hij naar het werk ging, vaak 's avonds na het eten, en in de zomer ook op zondag, als de voetbalclub waar hij vrijwilligerswerk deed de poorten had gesloten. Zee stapte uit en voelde de koude wind door alle kieren van zijn te dunne kleren kruipen. Hij trok de rits van zijn zilvergrijze Adidas-jack dicht en zette de kraag op. Niemand langs de weg en ook niet in de tuintjes van de groene, houten huizen, alsof ze nog in winterslaap waren. Het was een asgrouwe morgen. Het kanaal was donker en leeg en ook in de Starnmeerpolder aan de overkant zag hij geen teken van leven. Het waren de eerste dagen van maart, het was nog te koud voor de weidegang en de vogels hielden zich verscholen. Aan de rafelige horizon stonden de leegstaande veevoedersilo's en de oude, honderdveertig meter hoge televisietoren van Wormer. Vaak rook je hier de linoleumfabriek in Krommenie, of de cacaoverwerking aan de boorden van de Zaan. Soms voerde de wind uit het zuidwesten een lichte zwavelgeur van de Hoogovens mee. Noorderwind rook je alleen als er mest werd uitgereden. Nu rook Zee niets.

'Ik bid nog elke dag voor je moeder.'

Zee schokte alsof er stroom op zijn ruggengraat werd gezet, hij had de buurvrouw niet naar buiten horen komen. Ze stond vlak achter hem en leek nog een kop kleiner dan op de begrafenis, een week eerder.

'Ik denk dat ze snel rust heeft,' zei ze stellig. 'Ze had een goede energie.'

Medium, noemde ze zichzelf. Heks, heette ze buiten haar gehoor, hoewel ze er doodnormaal uitzag in haar iets te grote rode donsjas.

'Dat zou mooi zijn, mevrouw Witte.'

'Anja.'

Zee had een paar keer het hiernamaals gezien, onder meer tijdens ayahuascaceremonies in Brazilië, maar geloofde er niet in. Zinsbegoocheling en zelfbedrog, meer was het niet, maar over troostrijke leugens moest je niet al te moeilijk doen.

‘Dat zou mooi zijn, Anja.’

Wanneer hij vroeger bij haar naar binnen gluurde, als hij zeker wist dat ze weg was, verbaasde hij zich altijd over de inrichting. Een kastje met een oude radio en vier stoelen aan een tafel, meer meubels stonden er niet beneden. Geen bank, geen tv, niets aan de muur. Wel lagen er langs de lange wand op de glanzende houten vloer tientallen stenen in alle denkbare kleuren, en meestal een beetje doorzichtig, zorgvuldig op gelijke afstand van elkaar geplaatst. Er kwamen regelmatig mensen op bezoek met wie ze aan tafel gingen zitten lezen, bidden of mediteren. Iemand had eens gezien dat ze bij twee gasten een groene steen op het hoofd legde, waarna ze een uur lang zwijgend bleven zitten. Edelstenen, dacht hij, en hij had vaak gedagdroomd over manieren om er een paar te pikken.

‘Kom je hier wonen?’ Ze legde haar hand op zijn onderarm, kneep er zachtjes in en keek naar hem op. ‘Ik zou het fijn vinden.’

Ze had de handen van een oude boer: eeltig, krasjes, donkere randen onder dikke nagels.

‘Voorlopig. Scheelt me duizend euro in de maand die ik in de stad aan huur kwijt zou zijn.’

Ze wreef over zijn bovenarm en glimlachte. ‘Een hellegat, Amsterdam. Je ouders zullen het ook fijn vinden als je terugkomt.’ Ze trok haar schouders op tegen de kou en liep terug naar haar deur. ‘Als je hulp nodig hebt om contact met hen te maken...’

Hij stak zijn hand op, opende de achterbak en pakte zijn spullen. ‘Welkom terug, Robbie.’

Hij tilde een rolkoffer met kleren en een schoudertas met fotoapparatuur naar binnen en liep door naar de slaapkamer van zijn moeder, waar hij meteen de kasten inruimde. Haar kleren en beddengoed had hij een paar dagen eerder naar het Leger des Heils gebracht, net als alle kleren van zijn vader, die zij tot zijn verrassing twintig jaar lang had bewaard. Het had hem zowel ontroerd als verdrietig gemaakt. Hij had zijn neus in een stapel truien gestoken, zoekend naar herkenning, maar rook alleen mottenballen. De

laptop en camera's pakte hij uit in zijn oude slaapkamer, waar zijn moeder het grote prikbord boven het bureau vol had gehangen met zwemdiploma's, vaantjes van voetbaltoernooien en medailles van de avondvierdaagse en een kajakwedstrijd in de Ardennen. Aan de lange wand acht portretten van lachende Rwandese kinderen, die hij voor Unicef had gemaakt. Hij ging zitten, draaide een jointje en besloot te kijken wat zijn moeder had achtergelaten. In haar nachtkastje lagen tussen haar slips twee doordrukstrips valium en in de badkamer stond een potje met oxazepamtabletten, waarvan hij er twee nam. Toen hij na een halfuur goed stoned was ging hij naar buiten, omdat de tijd binnen te langzaam verliep. Hij slenterde de weg af naar het einde van de bebouwing van de Bovenweg en de dijk af naar de Onderweg, over de twee tegels brede trap die langs een heg liep waar vroeger struiken stonden waarin ze zich als kinderen hadden verstopt en hutten hadden gebouwd, rozenbottels geplukt; munitie voor hun blaaspijpen. Er lag nu gras, waarschijnlijk omdat het goedkoper was in het onderhoud. De wind liet zijn droge ogen tranen en de strakke lijnen van het landschap achter het dorp dansten in het vocht. Het paadje kwam uit bij de vermaning en het erachter gelegen kerkhofje waar sinds een week zijn moeder naast zijn vader lag. Daar weer achter, verscholen achter een hoge heg, in een bosje van amper een hectare, stonden zes zomerhuisjes. Zover hij wist hadden er nooit toeristen in gezeten, en een aantal werd inmiddels permanent bewoond, zijn moeder had iets gezegd over Polen of Roemenen. De donkergroene houten deuren van de vermaning waren gesloten en achter de hoge ramen was het donker. De doffe zwarte pannen van het puntdak weerkaatsten maar weinig licht van de af en toe doorbrekende zon. Twee eeuwen lang waren de Ondijkers er gewaarschuwd voor de gevolgen van hun dwalingen, maar sinds de jaren zestig werd het alleen nog af en toe gebruikt voor een uitvaart. Zee liep over het grauwe grind rond de roodbruine bakstenen muren en wierp een blik over de heg op de plek waar normaal de grafsteen van zijn vader stond. Die zou later

die week worden teruggeplaatst, als zijn moeders naam erin was gegraveerd. Op de Onderweg zag hij een kromgetrokken schommel, een door de zon verkleurde glijbaan en een houten kabouterhuisje. Het bord met SPEELTUINVERENIGING KINDERVREUGD 1933 was nog iets meer verweerd. De vervallen boerderij ernaast was het enige pand in Ondijk waar hij nooit binnen was geweest. De Switzers waren altijd erg op zichzelf geweest, hadden geen kinderen en namen ook in de zomer nooit scholieren in dienst. Hij had ze netjes gegroet als hij ze zag, maar kon zich niet herinneren dat hij hen ooit had gesproken. Eén woord, schiet hem te binnen. Bij de uitvaart van zijn vader zeiden ze allebei ‘gecondoleerd’ toen hij met zijn moeder in de vermaning stond en tientallen mensen aan hen voorbijtrokken. Bij de tweede boerderij, een klassieke stolp met een rieten piramidevormig dak, stond een donkergroene oude Landrover schuin voor de schuur geparkeerd. Aan de dijk werd een motor gestart en blafte een hond. Zee stapte het erf op, liep tussen de plassen en kuilen door en floot kort en hard op zijn vingers. Uit de boerderij klonk geblaf en vanachter de schuur verscheen een man met kaplaarzen, een Britse jagersjas en een onderdrukte glimlach. Ze liepen op elkaar af, schudden handen en sloegen elkaar gelijktijdig op de schouder.

‘Vergeten koffie te halen,’ zei Zee. Mark Mos knikte naar het huis en ging zijn oude vriend voor naar de achterdeur.

‘Fem is boven, was doen.’

Mark schopte zijn laarzen uit, hing zijn jas aan de kapstok, zette drie mokken klaar en drukte op knoppen van een machine zo groot als een halve fabriek, waarna het voor Zee klonk alsof er een bak met tanden werd vermalen. Hij puzzelde zijn veters los en liet de oude, bijna blinde bulterriër Chico aan zijn hand ruiken. Ze gingen aan de keukentafel zitten, staken sigaretten op en keken elkaar aan. Zee hoorde angst in het gekrijs en gegil van het stomende apparaat op het aanrecht, maar de oxazepam hield hem in zijn stoel.

‘Hoe loopt het hier?’

Mark haalde zijn schouders op. ‘Melkprijs is laag, net zesentwintig cent de kilo.’

Het gedempte kraken van traptreden deed Zee zijn rug rechte en Chico, die in zijn mand was gaan liggen, keek op, maar liet meteen het hoofd weer rusten en zuchtte.

‘Blijf zitten.’ Fem omhelsde Zee van achteren en gaf hem een zoen op zijn wang. ‘Welkom terug.’

Hij legde zijn hand op haar warme onderarm, die ontbloot over zijn borst lag, en keek haar in de ogen toen ze zich losmaakte om koffie in te schenken. Mark zei dat de stallen groot onderhoud nodig hadden, maar dat hij het waarschijnlijk zelf wel kon uitvoeren.

‘Geef maar een gil als je twee linkerhanden kunt gebruiken,’ zei Zee. Mark knikte en pulkte aan de velletjes rond zijn nagels. Zee zag dat Fem naar hem keek via de spiegeling in het keukenraam. Ze gaf hem een mok met een lepeltje en de suiker en ging naast Mark zitten, die iets zei waarvan Zee alleen het woord ‘bouwvergunning’ verstond, omdat hij opging in een studie van Fem. De kilo’s die erbij waren gekomen waren goed verdeeld. Geen lui vet, dacht hij. Haar sproeten waren in winterslaap. Vanuit haar ogen liepen wat lachrimpels, verder leek haar huid nog goed strak. Haar rossig blonde haar droeg ze nog altijd in een losse paardenstaart. Het was een paar tellen stil, uit de huiskamer klonk zachtjes countrymuziek.

‘Geen gabber meer?’

Fem lachte. ‘Af en toe nog. Chico kan er niet zo goed meer tegen.’

Het liedje hield op en het was weer even stil, maar ze konden nog altijd goed stil zijn met elkaar. Ze hadden met zijn drieën hele dagen in de zandbak gezeten en fietsten later samen naar de Adriaan Reland School in De Rijp, of werden samen gebracht als de wind hen van de weg dreigde te blazen, of als er ijsel op het asfalt lag. Ze voeren ’s zomers met vloten door de slootjes, bouwden hutten en sprongen met crossfietsen over zelfgebouwde schansen. Ze verzamelden rietsigaren om te drogen en staken die achter op het land van Fems vader in de fik. Op de middelbare school in Purmerend

bleven ze dicht bij elkaar, modderboeren tussen de hele en halve Amsterdammers. Ze gingen samen naar de kermissen in De Rijk en Graft, naar de Beemster Feestweek, naar Bob's Party Saloon in Uitgeest of naar Thunderdome in Zaandam. Zee had rond zijn zestiende gemerkt dat hij anders naar Fem was gaan kijken, maar had het lange tijd niet aangedurfd om er werk van te maken. Pas na een jaar, nadat hij zich op een avond de moed had ingedronken en Mark buiten stond te pissen, had hij haar in de grote tent op de kermis van Akersloot gezoend, en haar lijf tegen het zijne gedrukt. Het had vertrouwd gevoeld, maar het was een ander lijf dan dat waarmee hij zo vaak had gestoeid, in het water of bij het voetballen. Ze was er heel even in meegegaan, maar had zich al snel giechelend losgemaakt: 'Dit is raar. Het is net of ik met een broer sta te zoenen.'

Hij had haar losgelaten, zijn ogen alle kanten op draaiend, behalve de hare. Fem was bier gaan halen. Zee kwam er niet meer op terug, maar voelde het moment bij elke ontmoeting tussen hen in zweven, en nam die zomer langzaam afstand. Het werd hem ook makkelijk gemaakt, omdat ze op andere scholen terechtkwamen. Zee behaalde probleemloos zijn havodiploma en Fem stapte over naar een agrarische opleiding. Mark was het jaar ervoor blijven zitten, vooral omdat zijn ouders in een vechtscheiding waren beland. Na die ongemakkelijke zomer ging Zee op kamers in Utrecht om journalistiek te studeren, kreeg nieuwe vrienden en kwam steeds minder vaak in Ondijk. Fem haalde haar diploma en ging werken op de boerderij van haar vader, die door een spierziekte steeds minder zelf kon doen. Tussen haar en Mark, die de schoolbanken en zijn ouders spuugzat was en ook op de boerderij kwam werken, groeide ondertussen meer dan vriendschap. Tijdens het ziekbed van Fems vader overleed plotseling haar moeder aan een hersenbloeding, en ze moest snel keuzes maken. Kort na de uitvaart van haar moeder trouwden ze in een minimale, praktische ceremonie met alleen haar stuiptrekkende vader, een nicht van haar en Zee, die ze hadden gevraagd of hij Marks getuige wilde zijn. Van een huwelijksreis kwam

het niet; ze moesten al snel weer een begrafenis en bedrijfsovername regelen en kwamen in het ritme terecht waarin ze nu nog steeds leefden. Zee stopte na twee jaar met zijn studie en trok als documentair fotograaf de wereld in. Hij ritselde via via een opdracht voor *Nieuwe Revu* en ging mee op missie met het Nederlandse leger in Uruzgan. Op zijn eerste dag maakte hij een foto van vier zwetende militairen die probeerden een rund uit een greppel te duwen terwijl lokale boeren met de armen over elkaar toekeken, waarmee hij prompt de Zilveren Camera won. Het leverde hem een reeks opdrachten op bij een grote Amerikaanse hulporganisatie en dat werk wisselde hij af met journalistieke reportages. Portretten van mensen in onderbelichte, vergeten crisisgebieden. Hij reisde de wereld rond en woonde periodes in Libanon, Indonesië en Mexico. Hij kwam drie keer terug naar Ondijk, steeds rond kerst en nooit voor langer dan twee dagen en nachten.

‘Heb je het huis al uitgeruimd?’ Fem blies op haar koffie, meer uit gewoonte dan uit noodzaak. Zee knikte, hoewel hij dacht dat hij amper op de helft was.

‘Nog verrassingen tegengekomen?’

‘Nee. Geen koffer met nazigoud op zolder.’

Chico zuchtte weer. Mark trok te hard aan een velletje, zag een druppel bloed verschijnen en zoog het van zijn vinger. In de huiskamer zong een man dat naast hem alleen nog een herinnering lag te slapen.

2.

Oscar Stoop leunde tegen de geluidswal van de ringweg rond Alkmaar en keek over de onverlichte ventweg voor zich. Niemand te zien of te horen, alles sliep. Als hij naar rechts keek zag hij zo'n honderd meter verderop de contouren van een boerderij. Achter dunne gordijnen was een lichtje gaan branden, maar dat had geen drie minuten geduurd, waarschijnlijk iemand die naar het toilet ging, dacht hij. Verder was het vooral stil. Een ruisende stilte, want vlakbij kabbelde het water in het Noordhollandsch Kanaal, de wind stroomde door de struiken en af en toe reed er een auto of een vrachtwagen achter de wand langs. Hij rookte een sigaret waarvan hij de gloeikop in zijn af en toe rillende hand beschermde. Hij plukte aan zijn matje en haalde zijn neus op en proefde nog wat van de coke die hij eerder had gesnoven. Achter hem werd licht van de stad weerkaatst tegen de laaghangende bewolking. Voor hem lag de duisternis van de Schermer, en heel in de verte was een lijn van witte lichtjes te zien, alsof je daar de wereld doormidden kon knippen. Kort nadat hij een nieuwe sigaret had aangestoken kwam een auto zonder verlichting zijn kant op rijden. Hij stapte naar voren en gaf een signaal met zijn zippo. Een blauwe Audi A4 stopte vlak voor zijn voeten en twee mannen stapten uit. De bijrijder zwaaide een forse sporttas over zijn schouder. Dunne man, Chelsea-trainingspak, een zwart mutsje. Oscar kende hem niet. De bestuurder had hij wel al herkend aan zijn silhouet, vooral aan zijn paardenstaart: Stef, een vriend van zijn vader. Hij liet zijn deur open terwijl Oscar voor de auto langs liep.

‘Alles goed?’ vroeg Oscar.

Stef knikte en liep naar de berm. Hij zei zo weinig dat Oscar amper wist wat voor stem hij had, precies de reden dat zijn vader graag met hem werkte. Twee jaar had Stef in de cel gezeten nadat hij tijdens een achtervolging in Limburg met een busje uit de bocht was gevlogen en in een huiskamer was beland. Hij had netjes zijn mond gehouden over de herkomst en bestemming van de chemicaliën achterin. Oscar zag hem met zijn maat richting het Noordhollandsch Kanaal lopen en stapte in. Hij reed rustig de laatste honderd meter langs de wal en liet zijn ogen wennen aan het dashboardlicht en de vage lijnen in de duisternis buiten. De weg liep af en kwam benedendijks langs het kanaal te lopen, en daar gaf hij gas. Links onttrok het donker lege weilanden en volle stallen aan het zicht, rechts zag hij boven de dijk de silhouetten van de huisvuilcentrale in een rode gloed, en schoorstenen waar wolken van beton uit opstegen. Verderop de hopen vervuilde grond en aan het water de stellages van de mortelcentrale. In zijn buik woelde adrenaline als een rusteloos dier, maar hij probeerde zich te concentreren op de weg voor zich. Hij schakelde op, tikte de honderdtachtig aan en nam na twee minuten weer snelheid terug om niet gelanceerd te worden bij de afslag voor het pontje van Akersloot, waar de weg omhoogschoot, de dijk op. Na nog een paar honderd meter liep de ventweg dood, maar hij kon verder over het benedendijkse fietspad, omdat hij ’s middags de paaltjes had weggehaald. Na een paar kilometer kwam het pad uit op een parallelweg. Hij remde af tot hij stilstond bij een kruispunt en nam de tijd om de omgeving af te speuren, maar zag nergens zwaailichten of een helikopter. Hij ontstak de lichten, reed de provinciale weg op, nam de eerstvolgende afslag en reed langzaam door de stille straatjes van West-Grafdijk, tot hij terug bij het kanaal kwam. Hij reed rustig door Oost-Grafdijk, doofde zijn lichten en gaf gas tot de doorgaande weg van de dijk afliep, naar het laagst gelegen deel van de polder. Kort daarna sloeg hij rechtsaf en reed de Bovenweg van Ondijk op. In alle huizen was het donker, ook bij zijn

vader. Hij volgde het kalme water, de zwarte leegte in, tot hij na drie kilometer bij het fort aan de Middenweg was, een bunkerversting tussen knokige bomen. Hij remde af, draaide de voorwielen richting het water en zette de motor uit. Hij liet alle raampjes in de deuren zakken en zag een schim zitten aan de houten picknicktafel. Zijn handen trilden en af en toe schoot er een stroomstoot door zijn lijf.

‘Fucking koud, man,’ zei Rachid, die opstond en met een jerrycan en een doek naar de auto liep. Oscar stapte uit en zei niets, maar trok zijn kraag op. Rachid, die werkhandschoenen droeg, draaide de dop van de container, liet ammoniak in de katoenen lap trekken en veegde die over het stuur, de schakelpook, de lichtknoppen, de raambediening en de hendel aan de binnenkant van de deur. Hij gooide de doek op de vloer en goot het goedge over de hoofdsteun en de stoel.

‘Wat hebben ze gedaan?’

Oscar zei niets. Ze liepen naar de achterkant van de auto en duwden de Audi over de graswal het kanaal in. Ze wachtten tot er alleen nog wat luchtbellens te zien waren, legden hun handschoenen in het gras en staken ze in brand. Ze reden op Rachids nieuwe motor rustig terug naar Ondijk. In een vakantiehuisje twintig meter achter dat van Oscar brandde licht. Een groepje Bulgaren was er een paar dagen eerder ingetrokken. Er klonk zachtjes muziek en het rook naar hasj. In de zomer pelden ze bollen, maar nu kwamen ze waarschijnlijk in kassen werken of wiet knippen. Oscar zette binnen de tv aan om geen stilte te hoeven horen. Hij trok zijn jas, trui en t-shirt uit en pakte een schoon shirt uit een kast. Rachid keek naar de tatoeages die Oscar de afgelopen maanden had laten zetten: op zijn linkerarm de vier ruiters van de apocalyps, op de rechter een gehelmde Viking die zijn zwaard in een wolf heeft gezet, en op zijn borst de krijgshamer van Thor. In zijn hals stond de barcode van een doos negenmillimeterkogels.

‘Heb je nog iets te nakken?’

Oscar schudde kort zijn hoofd voor hij de deur van de plee achter

zich dichtdeed, een wikkel coke uit zijn pakje Marlboro viste, het poeder met een sleutel losroerde, de wc doortrok en twee bergjes door zijn linkerneusgat naar binnen snoof. Rachid keek ondertussen razendsnel op een paar plekken waar Oscar weleens iets bewaarde – onder de piramides naast de tv, achter het rijtje boeken over de aanslagen van 11 september en in het beeldje van een kabouter die de Hitlergroet brengt –, maar hij vond niets en zat op de bank toen Oscar weer door de deur kwam.

‘Heb je nog een nummer?’ vroeg Rachid. ‘Weet je nog iemand die wakker is?’

Oscar zei van niet en voelde een bittere klodder slijm vol coke uit zijn neusholte achter op zijn tong vallen. Hij slikte het weg. Hij liep naar de keuken om een slok water te nemen, maar vooral om de kraan hard te laten lopen, zodat Rachid niet zou horen dat hij zijn neus ophaalde. Ze zagen hoe iemand een sneeuwscooter vastreed op een helling in Alaska. Rachid nam de joint aan die Oscar had aangestoken en gaapte.

‘Heb je al een knoop doorgehakt over een auto?’

Oscar schudde van niet. Hij had zijn rijbewijs al bijna een halfjaar, maar twijfelde nog tussen een dikke Amerikaan, een busje, of een moderne en snelle auto. Hij neigde naar een Mercedes-bus, een Vito. Die waren goed op te voeren, zijn motor paste achterin en hij kon er de wijde wereld mee in trekken, mocht dat nodig zijn. En ze vielen niet op. Rachid wilde een snelle Subaru WRX, maar moest eerst nog een manier bedenken om als illegaal aan een rijbewijs te komen. Na drie jaar ploeteren bij boeren had hij besloten om daarmee te stoppen en sneller geld te verdienen. Als hij braaf bleef werken kon hij nooit genoeg sparen om terug naar Marokko te gaan en in Tétouan zijn eigen nachtclub te beginnen. Hij had berekend dat hij minimaal zestigduizend euro nodig had om een nieuwe start te maken, maar zijn streven was een ton. Inmiddels lag er eenentwintigduizend euro verstoppt in het huisje dat hij huurde op de camping van West-Graftdijk, vooral bijengeschraapt door

buitenboordmotoren te stelen en klusjes op te knappen voor Oscars vader. Maar ze gingen serieuzer te werk nu. Zelf initiatief nemen, niet alleen in opdracht werken. En dan kon het weleens hard gaan, dacht hij. Misschien zou hij dan volgende zomer al de deuren kunnen openen van Benny Blanco's, want zo zou hij de nachtclub noemen, naar de jonge gangster in *Carlito's Way*, een van zijn favoriete films. Fuck een Nederlands rijbewijs, dacht hij. Hij was vanavond weer duizend euro dichterbij Tétouan gekomen. Het was zijn laatste gedachte voor hij in slaap viel, en Oscar geruisloos weer naar het toilet sloop.

3.

De zijkant van de koelkast had Zees moeder behangen met zijn kinderportretten en met ansichtkaarten, vrolijke mensen in de zon, op het strand of in groene parken, of voor monumenten die inmiddels in puin waren geschoten. Ze deden hem vooral denken aan de vrouwen die hij op die plekken had gekend. Er hingen ook wat losse foto's die hij haar had gemaaild, afgedrukt met het goedkope printertje dat boven naast de computer stond. De lachende Dewi, gevangen in zijn omhelzing in een hangmat, zonlicht als een mes op haar hals.

Ze staat naast hem in Librairie Antoine in Beiroet en leest de omslag van een Engelstalige roman.

'De film is beter,' zegt hij, en ze raken in gesprek over boekverfilmingen, en nadat ze hebben afgerekend gaat ze tot zijn lichte verbazing in op zijn voorstel om ergens een ijsje te gaan eten. Ze zitten een uur lang op het terras, in de schaduw van een enorme parasol, ontspannen in gesprek over klassieke films. Zij kan hele dialogen opdiepen. Hij geeft interpretaties van films die haar meestal te vergezocht lijken. Ze praten over reizen die ze hebben gemaakt in de regio. Ze is lerares op een lagere school voor kinderen van expats en heeft lange vakanties; hij vertelt over zijn fotodocumentaires. De volgende dag vindt hij haar op het hotelstrand waar ze met een neef en een nichtje zou gaan liggen. Ze praten verder alsof er geen minuut tussen heeft gezeten, en aan het eind van de middag spreken ze af om 's avonds in de stad weer ijs te eten – ze weet een adres waar

ze hem absoluut mee naartoe moet nemen. De volgende dag liggen ze verstrengeld in zijn hangmat, roken topkwaliteit rode libanon en luisteren naar Ibrahim Maalouf en Baby Huey. Ze vraagt voorzichtig naar zijn familie, en hij vertelt dat zijn vader aannemer was maar helaas is overleden, en dat zijn moeder in Nederland woont. Haar ouders leven allebei niet meer, maar ze heeft twee oudere zussen en veel ooms en tantes en neven en nichten. Het huis dat hij huurt heeft een schaduwrijk terras van vijf bij vijftien meter, met banken onder een overkapping, twee blinde muren waartussen hij de hangmat heeft gespannen en een buitendouche tegen de achtergevel. Ze hangen er tijdloze dagen achtereen, loom van de hasj, de warmte en de seks. Als Dewi na een week over een leven in Nederland begint te fantaseren, over kinderen en een bestaan vol rust en zekerheid, vindt hij een verzoek in de mail om naar Libië te gaan. Hij blijft langer dan nodig in Benghazi, reageert vrijwel niet op haar berichtjes, ook niet als die steeds bezorgder van toon worden, en laat het na terugkomst meteen stuklopen in een ruzie om niets.

De foto's van de koelkast gingen als proppen in de haard. Hij had het agentschap laten weten dat hij een pauze nam van onbepaalde tijd. Na jaren op pad wilde hij zich rustig beraden. Per mail had hij een appartementje in Amsterdam geregeld en tijdens zijn eerste nacht daar besepte hij dat hij echt geen idee had. Hij liet zich al jaren van het ene land naar het andere sturen en dat was tot dan toe goed bevallen. De volgende dag, een paar uur voor hij zijn moeder zou opzoeken, werd hij gebeld door de huisarts, die vertelde dat ze was overleden. Zijn hoofd was leeg, zijn maag door slagershanden omgewoeld. In een trance reed hij naar Ondijk. De enige gedachte die in hem rondzong was het besef dat hij geen familie meer had, en dat hij een huis had geërfd maar geen thuis meer had. Het contact met zijn moeder was de laatste jaren beperkt tot af en toe skypen of mailen, maar nu ook zij was weggefallen besepte hij dat hij veel kennissen had, maar meer eigenlijk niet. Door steeds weer te ver-

huizen waren vriendschappen verwelkt en hoewel hij zich overall snel op zijn gemak voelde, hechtte hij zich niet snel – en nu was niemand meer echt gehecht aan hem. Toen hij in het mortuarium haar lichaam zag, leek daar zijn leven tot dan toe in de kist te liggen. Hij was te veel met zichzelf bezig geweest, vond hij toen hij even later terug naar Ondijk reed. Pas in de loop van die avond, alleen in het stille huis, waren alle herinneringen aan haar leven weer bovengekomen. Verhalen over haar jeugd en haar ouders, en vooral momenten waarin haar liefde voor zijn vader zichtbaar was. Hij had gehuild als een kind, omdat hij had beseft dat hij geen kind meer was. Zijn blik gleed nu door de eethoek en de woonkamer, hij woog af wat weg kon en wat voorlopig kon blijven. Boven de haard hingen ingelijste foto's. Op de grootste stond zijn vader, vissend op een zeilboot van een kennis, zonnehoedje op, lachend naar de persoon achter de camera. Ernaast een foto van Zee zelf, een jaar of tien oud, in een shirt van het Nederlands elftal, naast Ruud Gullit, die in Wormerveer een nieuwe Opel-showroom had geopend. Er omheen kleinere foto's van vader, moeder en zoon op vakantie in Limburg. Hij had zelf nooit foto's aan de muur hangen, en ook geen familiefoto's in zijn portemonnee, in een album of los in een lade. Zijn eigen foto's bewaarde hij bij het agentschap in een kast en op harde schijven, en er stonden er natuurlijk een hoop online, maar in gedachten lagen ze vooral achter hem. Hij zocht momenten, componeerde verhalen, verkocht die en keek weer vooruit. Nu waren de honderden foto's die zijn ouders ooit hadden genomen, die zijn moeder op regenachtige dagen in albums had geplakt of ingelijst, van hem. Niemand ter wereld was er nog in geïnteresseerd. Hij overwoog twee tellen om de wand leeg te maken, maar hoewel hij aan niemand verantwoording had af te leggen werd hij geremd door een vaag gevoel dat het oneerbiedig was. Om het huis aantrekkelijker voor de verkoop te maken wilde hij alles laten schilderen, dat zou het moment zijn om ze weg te halen, besloot hij. De inhoud van de boekenkast – een zesentwintigdelige encyclopedie, een paar meter

thrillers en een plank boeken over ambachtelijk timmerwerk – had hij al naar een kringloopwinkel gebracht. Samen met de country-lp's van zijn vader en de klassieke cd's van zijn moeder, en plastic kratten met al het speelgoed dat ze van hem hadden bewaard, waarschijnlijk in de hoop dat het ooit door kleinkinderen kon worden gebruikt.

Zee was vanuit zijn studentenkamer in Utrecht naar een schoenen-doos in Brussel verhuisd, en wilde ernaar streven zo min mogelijk te bezitten. Zijn ideaal was om niet meer dan handbagage te hebben. In Moskou moest hij het later ook doen met een studio waar hij zijn armen amper kon uitstrekken. Het bed stond er overdag vermomd als kast tegen een wand geklapt. Toen hij zich in Nairobi eindelijk wat ruimte kon veroorloven, vond hij het zonde om die te vullen met spullen die hij eigenlijk niet nodig had. Nu wilde hij af van de bank waar zijn vader duizenden middagdutjes op had gedaan, van de oude leesstoel in de hoek waarin zijn moeder iedere televisiequiz won, van de net iets te grote koperen lamp aan het plafond en van de eikenhouten ladekast vol oude administratie, maar het voelde als te vroeg. Alsof door te wachten het echte afscheid ook nog even kon worden uitgesteld. Het was niet zo dat er elk moment iemand kon aanbellen die er moeite mee had dat hij sporen uitwiste. Zijn moeder had geen vrienden en amper kennissen overgehad aan het eind van haar leven. Het was confronterend geweest om op haar uitvaart te zien voor hoe weinig mensen zij blijkbaar nog iets had betekend. Het was een moeilijk mens geweest en ze had makkelijk banden doorgesneden als iemand iets deed wat haar niet beviel, maar toch. Er waren alleen wat burens geweest: de heks, Mark en Fem, de oude Stoop en nog wat bejaarden van wie hij de namen niet in zijn geheugen had teruggevonden. Van de familie van zijn vader was niemand komen opdagen. Een broer uit Rotterdam had een bloemstuk laten bezorgen, dat was alles. Bij de begrafenis van zijn vader hadden de Onderweg en de Bovenweg vol gestaan met auto's en fietsen van oud-werknemers en leden van sportvereniging

De Rijk, waar hij veertig jaar had gevoetbald en tot zijn laatste dag kantinediensten had gedraaid. Hij was op zijn vijfenvijftigste tegen een boom gereden, zij had op haar vierenzeventigste een hersenbloeding gehad. Hij verdween met een klap, zij werd op een ochtend niet meer wakker.

Zee ging aan de eetkamertafel zitten en schonk een whisky in. Terwijl het gloeien in zijn slokdarm hem meestal tot rust bracht, werd hij nu bevangen door een dadendrang. Hij leunde achterover tot hij op de achterste poten van zijn stoel balanceerde en hoorde zijn moeder zeggen dat hij dat niet moest doen, want zo kwamen er putten in de vloer. Hij bleef balanceren, maar wilde aan het werk, opruimen. Bezig zijn. Het hoorde ook bij het ritueel, bij het in bezit nemen van het huis, al was het dan tijdelijk. Hij zette de stoel langzaam recht, stond op, stak de haard aan met proppen van lang verlopen verzekeringspolissen en de belastingadministratie van de laatste dertig jaar. Achter het huis sloeg hij met een handbijl de poten van een stoel. Hij stak zijn hand op naar buurvrouw Witte toen hij haar vanachter een raam zag toekijken. Hij hakte de zitting in vier stukken, zodat ze door het deurtje van de haard paste. De stoel kwam uit de kamer die zijn moeder de strijk noemde; het was een van de weinige meubelstukken die niet door zijn vader waren gemaakt. Het grote bed, de eetkamertafel en de bijbehorende stoelen, de servieskast: zijn vader had het allemaal in het werkplaatsje achter het huis op maat gezaagd en geschuurd en in elkaar gezet, en het kwam geen seconde in Zee op om ook daar de bijl in te zetten. Hij liep naar boven om een boekenkastje van zolder te halen dat wel weg kon. Hij dacht nergens aan en hoorde alleen de trap kraken en de wind door de naden van het huis fluiten, een spook dat ruzie zocht en over de verdieping vloog, soms tot bedaren kwam, maar dan weer fel uithaalde en als een dronkenlap onverstaanbare woorden sprak.